

بررسی رابطه بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی با سلامت روانی و هویت یابی

دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد واحد بهبهان

علی خانه کشی - کبری پورنیک بختی

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی با سلامت روانی و هویت یابی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد واحد بهبهان اجرا شده است. هدف از انجام این پژوهش پاسخ به سؤالات زیر بوده است: 1) آیا بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی با سلامت روانی، هویت یابی و همینطور خرده مقیاسهای هویت رابطه معنی داری وجود دارد؟ 2) آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ متغیرهای سه گانه ای که ذکر شد اختلاف معنی داری وجود دارد؟ جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد بهبهان بوده که از میان آنان 280 نفر (140 پسر و 140 دختر) به شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات مذهبی (نویدی، 1376)، پرسشنامه سلامت روانی ascl-25 و پرسشنامه حالات هویت بنیون و آدامز (1986) استفاده شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات با روشهای آماری مناسب از قبیل میانگین، انحراف معیار، ضریب همبستگی پیرسون و t تست گروههای مستقل صورت گرفت. نتایج نشان داد:

- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی دانشجویان پسر رابطه معنی داری وجود دارد (0/65، $p < 0/01$).

- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی دانشجویان دختر رابطه معنی داری وجود دارد (0/58، $p < 0/01$).

- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و هویت یابی دانشجویان پسر ($r=0/34$) و دانشجویان دختر ($r=0/32$) رابطه معنی داری وجود دارد ($p < 0/01$).

- بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ التزام عملی به اعتقادات مذهبی اختلاف معنی داری مشاهده شد ($t=2/21$ ، $p < 0/05$).

- بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ میزان سلامت روانی و هویت یابی اختلاف معنی داری مشاهده نشد.

همینطور، همبستگی ساده بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی، سلامت روانی و هویت یابی با عملکرد تحصیلی

دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری معنی دار بود ($p < 0/01$).

واژگان کلیدی: التزام عملی به اعتقادات مذهبی، سلامت روانی، هویت یابی، دانشجو، جنسیت.

مقدمه

انگیزه دینداری یک انگیزه روانی است که ریشه فطری در سرشت انسان دارد، زیرا انسان در اعماق وجود خود انگیزه ای را احساس می کند که او را به تحقیق و تفکر درباره آفریدگار خویش، جهان هستی و عبادت و چاره جویی از او و پناه بردن به او و او می دارد و هنگام مشکلات و گرفتاریهای زندگی، از او کمک نمی خواهد. اصولاً انسان امنیت و آرامش خود را در حمایت و سرپرستی خداوند از خود می یابد و اگر به رفتار انسان در همه ادوار تاریخ و در جوامع گوناگون بشری توجه شود این موضوع آشکارا درک خواهد شد. مذهب به معنی رسم، عادت و طریقه زندگی است و باتوجه به نیازهای اساسی انسان به داشتن و درونی کردن یک فلسفه وجودی، بزرگترین عامل در آرامش و بهداشت روانی است. رابطه ایمان و احساس امنیت و بهداشت روانی را اکثر دانشمندان و معتقدین به سایر مذاهب الهی صراحتاً و یابه صورت ضمنی پذیرفته اند. بررسیها نشان داده اند که بالاترین درجه یکپارچگی و انسجام شخصیت در داشتن یک نظام ارزشی قوی و منسجم است که موجب معنی بخشیدن به زندگی می شود، هرچه شخص به ثبات هویت نزدیکتر می شود اهداف او در جریان زندگی دگرگون و متعالی تر می شوند. شواهد نشان می دهد که اعتقادات مذهبی روی سلامتی روح و جسم اثر مثبت داشته و دور بودن از ایمان و بی اعتقادی اثری منفی روی سلامت جسم و روان بر جای می گذارد (ویلیام وست) (1).

دیسمپلایر و همکاران^{۲۴۹} طی پژوهشی عمق باروهای مذهبی برجسته را مورد بررسی قرار دادند. افراد پژوهش فقدان عجیبی را در اثر ناتوانی در داشتن یک زندگی مذهبی احساس می کردند (83/2 درصد)، به دنبال موقعیتهایی بودند تا بتوانند خودشان را مذهبی جلوه می دهند (71/5 درصد)، زمانی که به فعالیتهای مذهبی اشتغال داشتند، معمولاً احساس متفاوت و مثبتی از خود داشتند (65/7 درصد) (2).

249- Desimpelera et al

نقش اعمال مذهبی در فرآیند بهبود و بازسازی خود توسط بیماران زیادی تجربه و گزارش شده است، در یک مطالعه جامعه شناختی در سوئیس دیده شد که اعمال مذهبی و معنوی در زندگی افرادی که از اختلالات غیر عاطفی سایکوتیک رنج می برند برجسته تر می باشند، برای مثال در مطالعه ای که در دپارتمان روانپزشکی ژنو صورت گرفت، یک سوم بیماران مبتلا به اسکیزوفرنی در سالهای اول بیماری خود در یک جامعه مذهبی فعالیت داشتند و 10 درصد از کل نمونه در جنبشهای مذهبی کوچک درگیر بودند. در مطالعه بر روی بیماران اسکیزوفرن، همچنین دیده شد که یک سوم آنان درگیری نسبتاً بالایی در یک جامعه مذهبی داشتند و بقیه آنان نقش مهمی برای معنویت در زندگی خود قایل بودند، هر روز اعمال معنوی را انجام می دادند (سیلویا ماهرو هاگلت²⁵⁰) (3).

کونینگ و همکاران²⁵¹ مشغولیات ذهنی افراد را بررسی نمودند و نشان دادند که افراد مذهبی از لحاظ جسمی و روانی سالم ترند و به سبک های زندگی سالم تری هدایت می شوند و نیاز کمی به خدمات سلامت جسمی و روانی دارند (4).

نتایج تحقیق سرگلزایی، بهدانی و قربانی پیرامون رابطه بین فعالیتهای مذهبی و سلامت روانی در دانشجویان سبزوار نشان داد که دانشجویانی که وقت بیشتری را صرف فعالیتهای معنوی و روحانی می کنند سطح اضطراب کمتر و همینطور افکار خودکشی کمتری نسبت به دیگران دارند (5).

نتایج تحقیق نجاراصل نشان داد که نگرش مذهبی با اختلال در سلامت عمومی رابطه منفی و با مفهوم از خویشتن رابطه مثبت دارد؛ همینطور بین آزمودنیهای مذکر و مؤنث از لحاظ نگرش مذهبی اختلاف معنی داری وجود دارد ولیکن تفاوت نمره های آزمودنیهای مذکر و مؤنث در متغیرهای سلامت عمومی و مفهوم از خویش معنی دار نبود (6).

قمرانی و دیگران رابطه هویت و بهداشت روانی را در دانشجویان دانشگاه شیراز مورد بررسی قرار دارند. نتایج تحقیق رابطه معنی داری را بین مؤلفه های هویت و سلامت روانی نشان داد به این صورت که خصوصیات روانی - اجتماعی متفاوت افراد ناشی از این است که افراد کدام یک از وضعیت های هویت (دیررس، زودرس، سردرگم و پیشرفته) را تجربه می کنند (7).

²⁵⁰ - Sylvia mohor & Hugulete

²⁵¹ - Koenig

سانشز و کارتر²⁵² رابطه بین هویت نژادی و جهت گیری مذهبی دانشجویان آفریقایی - آمریکایی را بررسی کردند. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که نگرشهای هویت نژادی پیش بین های خوبی برای جهت گیری مذهبی می باشند. از لحاظ جنسیت نیز رابطه بین متغیرها معنی دار بود(8).

ریم، مروان و میلن²⁵³ هویت مذهبی و رفتار سیگار کشیدن را در میان دانشجویان دانشگاه بیروت بررسی کردند. نتایج نشان داد که هویت مذهبی به طور معکوس با سیگار کشیدن دایمی در میان نوجوانان پسر و دختر ارتباط دارد. الگوی روابط بین هویت مذهبی ضعیف، عوامل خطر زای دیگر و سیگار کشیدن نشان داد که مکانیسمهای خطر زا ممکن است در دو جنس متفاوت باشد. یافته ها نشان داد که عمل به مذهب در نوجوانان ممکن است به بهبود سلامتی و کاهش بیماری در زنان و مردان کمک کند(9).

غباری بناب و دیگران رابطه بین جهت گیری مذهبی و سلامت روانی مادران کودکان استثنایی شهر بیرجند را بررسی کردند، نتایج نشان داد که بین مؤلفه های نشانگان مرضی و اعتقادات مذهبی رابطه منفی معنی داری وجود دارد(10).

نجفی رابطه کارایی خانواده و دینداری با بحران هویت دانش آموزان دختر و پسر متوسطه شهر تهران را مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق وی بر نقش خانواده و مذهب به عنوان عوامل مهم در شکل گیری شخصیت و هویت نوجوانان تأکید می کند. همینطور نتایج نشان داد که بین دینداری و بحران هویت رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه باورهای دینی و مذهبی فرد بالاتر باشد، بحران هویت فرد کمتر است. نتایج تحقیق وی تفاوت معنی داری را بین دینداری دختران و پسران نشان داده است(11).

نتایج تحقیق میشابی²⁵⁴ نقل از نعمتی گوری، فرانک، پیرچ و رایت²⁵⁵ و (روزبھانی، نقل از کریموند) رابطه معنی داری را بین ارزشهای دینی و مذهبی با هویت یابی نشان داده اند(12)،(13).

نتایج تحقیق نیلمن و پرساد²⁵⁶ (نقل از آلواردو)، گارتتر و همکاران²⁵⁷، برگین و همکاران²⁵⁸، مورفی و همکاران²⁵⁹ نشان داد که بین عمل به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی افراد همبستگی مثبت معنی داری وجود دارد. همینطور، نتایج

252- Sanchez & Carter

253- Rema, Marwan & Mylene

254- Michabi

255- Frank, Pirch & Werite

256- Nealman & Persaud

تحقیقات (امیدیان، نقل از ناصری کریموند) حجازی رابطه معنی داری را بین مذهب، سلامت روانی و هویت یابی با عملکرد تحصیلی نشان داده است (14)، (15)، (16)، (17)، (18).

مواد و روش

- فرضیه های پژوهش

- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی دانشجویان دختر و پسر رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و هویت یابی دانشجویان دختر و پسر رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ متغیرهای التزام عملی به اعتقادات مذهبی، سلامت روانی و هویت یابی اختلاف معنی داری وجود دارد.

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

جمعیت مورد نظر در این پژوهش کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد واحد بهبهان می باشند. حجم نمونه پژوهش 280 دانشجوی دختر و پسر می باشد که از میان چندین رشته تحصیلی با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند (140 دختر و 140 پسر).

روند جمع آوری اطلاعات حاصل از نمونه به شرح زیر بوده است:

- تعیین رشته های تحصیلی دانشگاه؛ تعیین چندین رشته (5 رشته) به صورت تصادفی از میان رشته های موجود.
- اجرای پرسشنامه های مورد نظر به صورت همزمان در پایان ساعات کلاسی بر روی دانشجویانی که از هر کلاس به صورت تصادفی طبقه ای انتخاب شده بودند؛ جمع آوری پرسشنامه ها، جمع بندی داده ها و تحلیل نهایی.
- جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه های الف) التزام عملی به اعتقادات مذهبی (نویدی، 1376). مشتمل بر 45 ماده با ضریب پایایی باروش باز آزمایی (rtt=0/81)؛ ب) پرسشنامه سلامت روانی (ASCL/25) و ج) پرسشنامه حالات هویت بنیون و آدامز (1986) مشتمل بر 64 ماده که 4 مؤلفه هویت از قبیل هویت پیشرفته،

257 - Gartner

258 - Bergin

259 - Murphy et al

هویت آشفته، هویت زود هنگام و هویت به تعویق افتاده را می سنجد، همراه با ضرایب پایایی بین 0/64

تا 0/90 استفاده شده است.

- یافته ها

- ابتدا به درج یافته های توصیفی در قالب جدول و سپس یافته های مربوط به فرضیه پرداخته می شود.

یافته های توصیفی

در جدول شماره 1 میانگین و انحراف معیار متغیرهای دو گروه دانشجویان دختر و پسر ارائه شده است.

مؤنث		مذکر		گروهها		
حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	شاخص ها
140	31/29	180/03	140	33/61	171/47	متغیرها
140	16/24	36/33	140	17/79	36/46	اعتقادات مذهبی
140	36/24	217/03	140	34/96	217/28	سلامت روانی
140	14/31	63/93	140	14/21	62/88	هویت یابی
140	11/11	52/45	140	11/13	51/07	هویت پیشرفته
140	15/39	46/39	140	14/85	46/38	هویت آشفته
140	13/09	55/71	140	13/53	57/28	هویت زود هنگام
						هویت به تعویق افتاده

یافته های مربوط به فرضیه ها

فرضیه 1 بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی دانشجویان دختر و پسر رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی فرضیه فوق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همانگونه که در جدول 2 ملاحظه می

شود ضریب همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و سلامت روانی دانشجویان پسر ($p < 0/01$, $0/65$) و

دانشجویان دختر ($p < 0/01$, $0/58$) می باشد که از لحاظ آماری معنی دار می باشند. بنابراین فرضیه تحقیق تأیید می

گردد. نتیجه بدست آمده حاکی از آن است که با افزایش و تقویت رفتارها و اعتقادات مذهبی ابتلا به اختلالات و

نابسامانیهای روانی از قبیل افسردگی، اضطراب، ترس، فرار از مسئولیت های فردی واجتماعی به طور محسوسی کاهش می یابد. چنانکه نتایج نشان دادند، افزایش نمره های افراد در مقیاس اعتقادات مذهبی با کاهش نمره های آنها در مقیاس سلامت روانی همراه بوده است. توضیح اینکه نمره های پایین در مقیاس SCL-25 بیانگر بالا بودن سلامت روانی فرد می باشد و بالعکس.

جدول 2: نتایج ضریب همبستگی پیرسون متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه

هویت به تعویق افتاده	هویت زودهنگام	هویت آشفته	هویت پیشرفته	هویت یابی	سلامت روانی	متغیرهای ملاک	
						گروهها	متغیر پیش بین
-0/07 p<0/01	0/28 p<0/01	-0/20 p<0/01	0/62 p<0/01	0/34 p<0/01	0/65 p<0/01	مذکر	اعتقادات مذهبی
-0/13 N.S	0/21 p<0/05	-0/26 p<0/05	0/61 p<0/01	0/32 p<0/01	0/58 p<0/01	مؤنث	

فرضیه دوم: بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و هویت یابی دانشجویان دختر و پسر رابطه وجود دارد.

همانگونه که در جدول 2 ملاحظه می شود، ضریب همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و هویت یابی دانشجویان دختر (0/32) و دانشجویان پسر (0/34) می باشد که از لحاظ آماری در سطح $p < 0.1$ رابطه معنی داری را نشان می دهد. معنی این یافته این است که هر چه دامنه عمل به اعتقادات مذهبی و یا اعمال مذهبی افزایش یابد، فرایند شکل گیری هویت در جهت مثبت و سازنده بیشتر نمایان می گردد.

همینطور یافته های جدول 2 نشان می دهد که همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و خرده مقیاسهای هویت یابی در دانشجویان دختر از قبیل مذهب و هویت پیشرفته (0/61، $p < 0/01$)، مذهب و هویت آشفته (0/26-، $p < 0/05$)؛ مذهب و هویت زودهنگام (0/21، $p < 0/05$) از لحاظ آماری معنی دار می باشد.

همین طور همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و خرده مقیاسهای هویت یابی در دانشجویان پسر عبارتند از: مذهب و هویت پیشرفته (0/62، $p < 0/01$)؛ مذهب و هویت آشفته (0/20-، $p < 0/05$)؛ مذهب و هویت زودهنگام

($p < 0/05, 0/28$) که از لحاظ آماری رابطه معنی داری رانشان می دهند، اما در مورد رابطه بین التزام عملی به

اعتقادات مذهبی و هویت به تعویق افتاده در هیچ یک از گروهها رابطه معنی داری ملاحظه نشد.

فرضیه سوم: بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ متغیرهای التزام عملی به اعتقادات مذهبی، سلامت روانی و هویت

یابی اختلاف معنی داری وجود دارد.

به منظور آزمون فرضیه فوق از آزمون t گروههای مستقل استفاده شده است. همانگونه که در جدول 4 مشاهده می

شود، محاسبه آزمون t جهت مقایسه التزام عملی به اعتقادات مذهبی دانشجویان دختر و پسر نشان داد که چون مقدار t

محاسبه شده ($2/21$) از مقدار بحرانی آن با درجه آزادی (278) بزرگتر است، فرض صفر رد شده و فرضیه پژوهشی

تأیید گردد. بنابراین، ملاحظه شد که بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی دانشجویان دختر و پسر اختلاف معنی داری

وجود دارد.

از طرف دیگر مقایسه میانگین های نمره های دانشجویان دختر و پسر در مقیاسهای سلامت روانی و هویت یابی

نشان داد که تفاوت در گروه از لحظ متغیرهای فوق از نظر آماری معنی دار نیست. بنابراین، نتیجه گرفته می شود که بین

سلامت روانی و همین طور هویت یابی دانشجویان دختر و پسر اختلاف معنی داری وجود ندارد (جدول 3).

جدول 3: نتایج t تست گروههای مستقل برای مقایسه متغیرهای مورد نظر در گروهها.

هویت یابی					سلامت روانی					التزام عملی به اعتقادات مذهبی					متغیرها شاخصهای آماري گروهها
t تست	درجه آزادی	حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	t تست	درجه آزادی	حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	t تست	درجه آزادی	حجم نمونه	انحراف معیار	میانگین	
0/058	278	140	34/96	217/28	0/06	278	140	17/79	36/46	2/21	278	140	33/61	171/47	مذکر
N.S		140	34/24	217/03	N.S		140	16/24	36/33	$p < 0/05$		140	31/29	180/03	مؤنث

- بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی، هویت یابی و سلامت روانی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دختر و پسر

رابطه وجود دارد.

همانگونه که در جدول 4-7 ملاحظه می شود، ضرایب همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و عملکرد

تحصیلی دانشجویان پسر ($p < 0/01, 0/67$)؛ سلامت روانی و عملکرد تحلیلی ($p < 0/01, 0/41$)؛ هویت یابی و عملکرد

تحصیلی ($p < 0/01, 0/39$) می باشد که از لحاظ آماری رابطه مثبت و معنی داری را نشان می دهند. همین طور ضرایب

همبستگی بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی و عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر ($p < 0/01$, $0/72$)؛ سلامت روانی و عملکرد تحصیلی ($p < 0/01$, $0/46$)؛ و هویت یابی و عملکرد تحصیلی ($p < 0/05$, $0/25$) می باشد که از نظر آماری رابطه مثبت و معنی داری رانشان می دهند. بنابراین فرضیه کلی تحقیق تأیید می گردد. مضمون این یافته است که اعتقادات مذهبی و عمل به آنها سبب احساس آرامش روحی در فرد شده و با تثبیت تمرکز در فرد درک بهتر و بیشتری از مطالب فراهم می کند و پیشرفت بالاتری را برای فرد رقم می زند.

جدول 4: ضرایب همبستگی متغیرهای سه گانه با عملکرد تحصیلی گروهها

هویت تعویقی		هویت زدوهندگام		هویت آشفته		هویت پیشرفته		هویت یابی		سلامت روانی		مذهب		متغیرهای پیش بین
مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث	مذکر	گروهها متغیر ملاک
0/17 $p < 0/05$	0/15 N.S	0/13 N.S	0/12 N.S	-0/09 N.S	-0/05 N.S	0/50 $p < 0/01$	0/43 $p < 0/01$	0/25 $p < 0/05$	0/39 $p < 0/01$	0/46 $p < 0/01$	0/41 $p < 0/01$	0/72 $p < 0/01$	0/67 $p < 0/01$	عملکرد تحصیلی

به منظور بررسی رابطه چندگانه متغیرها از رگرسیون چند متغیری استفاده شده است. بدین منظور متغیرهای اعتقادات مذهبی، سلامت روانی و هویت یابی به عنوان متغیرهای پیش بین و عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون شدند. ضریب همبستگی چندمتغیره نشان داد که متغیرهای پیش بین 68 درصد متغیر ملاک را تبیین کرده است. مجدور ضریب همبستگی یا ضریب تبیین بیانگر این است که واریانس مشترک بین متغیرهای پیش بین و متغیر ملاک (0/47) می باشد ($R^2 = 0/47$) و با توجه به اطلاعات مربوط به تحلیل رگرسیون محاسبه شده با درجات آزادی (df=3 و 136) و مقدار (F=49/03) مشخص شد که رگرسیون محاسبه شده معنادار بوده و بین متغیرهای پیش بین و عملکرد تحصیلی دانشجویان پسر همبستگی چندگانه معنی داری وجود دارد.

جدول 5: خلاصه تحلیل واریانس رگرسیون متغیرهای پیش بین بر عملکرد تحصیلی دانشجویان پسر

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F
اثر رگرسیون	246/21	3	82/07	49/03
باقیمانده	227/64	136	1/67	$p < 0/01$

	-	139	473/85	كل
--	---	-----	--------	----

از طرف ديگر در تحليل رگرسيون با روش گام به گام ملاحظه شد كه فقط متغير التزام عملي به اعتقادات مذهبي توانست در واريانس متغير وابسته يعني عملكرد تحصيلي تغيير معني داري را ايجاد نمايد ($t=6/99$) ($p<0/01$). بنابراين التزام عملي به اعتقادات مذهبي بهترين متغير پيش بين براي عملكرد تحصيلي از بين متغيرهاي ذكر شده مي باشد.

جدول شماره (6)

P	تعديل شده		تعديل نشده		ضرايب متغيرها
	t	بتا	SE	B	
0/01	6/99	-	1/13	7/93	همزمان
0/01	8/99	0/71	0/004	3/94	مذهب
N.S	0/296	0/02	0/008	2/41	سلامت رواني
N.S	0/789	0/05	0/003	2/64	هويت يابي

همينطور ضريب همبستگي چند متغيره در دانشجويان دختر نشان دهنده اين است كه متغيرهاي پيش بين 72 درصد متغير ملاك را تبين كرده است و مجذور ضريب همبستگي يا ضريب تبين بيانگر اين مي باشد كه واريانس مشترك بين متغيرهاي پيش بين و متغير ملاك 52٪ مي باشد. اطلاعات مربوط به تحليل رگرسيون محاسبه شده نشان مي دهد با توجه به درجات آزادي ($df=3$ و 136) و مقدار ($F=40/57$) و ($p<0/01$)، مقدار رگرسيون محاسبه شده معني دار بوده و بين متغيرهاي التزام عملي به اعتقادات مذهبي، سلامت رواني، هويت يابي و عملكرد تحصيلي دانشجويان دختر همبستگي چندگانه معني داري وجود دارد.

جدول 7: نتايج تحليل واريانس رگرسيون متغيرهاي پيش بين بر متغير ملاك

منبع تغييرات	مجموع مجذورات	درجات آزادي	ميانگين مجذورات	نسبت F
اثر رگرسيون	224/447	3	74/81	40/57

p<0/01	1/84	136	250/78	باقی مانده
	-	139	475/22	کل

از طرف دیگر با استفاده از رگرسیون گام به گام شخص شد که از میان متغیرهای موجود فقط متغیر مذهب توانست در واریانس عملکرد تحصیلی تغییر معنی داری را ایجاد کند ($t=8/31$, $p<0/01$). بنابراین، التزام عملی به اعتقادات مذهبی بهترین متغیر پیش بین برای عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر در نظر گرفته شده است (جدول 6).

جدول شماره (8)

P	تعدیل شده		تعدیل نشده		ضرایب متغیرها
	t	بتا	SE	B	
0/01	7/52	-	1/14	8/56	همزمان
0/01	8/31	0/66	0/005	3/89	اعتقادات مذهبی
0/722	0/35	0/027	0/009	3/09	سلامت روانی
0/618	0/49	0/033	0/003	1/68	هویت یابی

بحث یافته ها

در تحقیق حاضر به بررسی رابطه بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی با سلامت روانی و هویت یابی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد واحد بهبهان پرداخته شده است. همانگونه که در بخش یافته ها ملاحظه شد، نتایج تحقیق رابطه معنی داری را میان التزام عملی به اعتقادات مذهبی با سلامت روانی و هویت یابی هر دو گروه از دانشجویان نشان داده است نتایج تحقیق حاضر با یافته های تحقیقات قبلی (برای مثال، سرگلزایی، و دیگران (1382)، غباری بناب (1386)؛ نجار اصل (1384)؛ برگین و همکاران (1998)؛ مورفی و همکاران (2000)؛ کونینگ (2000)؛ سیلویا ماهر و هاگلت (2004) در زمینه ارتباط اعتقادات مذهبی و سلامت روانی، و همینطور با یافته های (ریم، مروان

ومیلن (2004)؛ سانشز و کارتر (2005)، نجفی، 1382؛ میشابی، 1981؛ نجاراصل، 1384) پیرامون رابطه اعتقادات مذهبی

و هویت یابی همسو و هماهنگ می باشد.

مطالعات تاریخی گواه آن است که نیایش، دعا و اعمال مذهبی به عنوان یک واقعیت موجود در جهان هستی از بدوخلقت انسان مطرح بوده است و مردم برای نیل به کمال از آن استفاده می کردند. امروزه روانشناسان به تحقیق و تجربه دریافته اند که دعا و نماز داشتن ایمان محکم، تشویش، نگرانی و یأس و ترس را برطرف می سازد. قرآن مجید در سوره رعد آیه 28 می فرماید: «الا بذكر الله تطمئن القلوب» ای آحاد بشر آگاه باشید که با ذکر و یاد خدا دلهای شما آرامش می یابد و احساس امنیت می کنید.

یونگ معتقد است انسان فطرتاً جویای سعادت خویش است و از فکر یک آینده شوم لرزه بر اندامش می افتد و سخت دچار دلهره و اضطراب می گردد. ایمان مذهبی به حکم اینکه به انسان اعتماد و اطمینان می بخشد، دلهره و نگرانی نسبت به رفتار جهان را در برابر انسان زایل می سازد و به او آرامش می دهد. در باورها و اعتقادات خلل ناپذیر دینی، انسان به گونه ای راهنمایی شده است که : شخص با ایمان هرگز دستخوش عواملی از قبیل ترس، نگرانی، اضطراب و افسردگی که بر اثر عوامل مختلف ایجاد می شوند، نمی شود و زمینه بروز این گونه پیامدها را از بین می برد.

یکی از مؤلفه های بهداشت روانی طبق تعریف انجمن بهداشت روانی کانادا، نگرش های فرد به خود می باشد. بنابراین کلیه عواملی که سلامت روانی فرد را تحت تأثیر قرار می دهند، می توانند نگرش افراد نسبت به خودشان را نیز تغییر دهند که به صورت الف) هویت مطلوب یعنی احساس با خود بودن و در کالبد خود بودن، احساس دانستن اینکه به کجا می رویم، و احساس اعتماد درونی به احترام متقابل از سوی کسانی که مهم هستند ب) هویت منفی (یعنی عزت نفس ضعیف و نقش اجتماعی بی ارزش) و ج) هویت انحرافی (مثلاً پذیرش شیوه ای از زندگی که با ارزشها و انتظارات اجتماعی تضاد دارد) دیده می شود. باتوجه به تأثیر مثبت مذهب بر سلامت روانی و همینطور تأثیر بیشتر مذهب درونی بر بهداشت روانی، هویت منسجم و یکپارچه نیز باتوجه به برخورداری از روان سالم که خود متأثر از مذهب است، شکل خواهد گرفت. افراد دارای مذهب درونی به دلیل قابلیت های خود سعی دارند تا از الگوهای سخت کوشی شامل سه مؤلفه مشارکت، کنترل و مبارزه برای مبارزه با بحران استفاده نمایند. مذهب به افراد مذهبی نوعی کنترل و کارآمدی می بخشد و

کاهش یافتگی کنترل شخصی را جبران می کند، نوعی سبک زندگی سالم تری را برای فرد تجویز می کند، نوعی احساس فراطبیعی به فرد می دهد، خودارزشمندی را تسهیل می کند حس تعلق داشتن به دیگران (یا برداشت مثبت از دیگران) را شدت می بخشد و احساس تنهایی، پوچ و بی هدف بودن را کاهش می دهد به عبارت دیگر برخورداری از هویت مذهبی به افراد معتقد می فهماند که بخشی از یک گروه واحد باشند.

از طرف دیگر، نقش الگوها در رشد و انسجام شخصیت انکار ناپذیر و یکی از ابزارهای مهم تربیتی است. انسان الگو طلب است، به دنبال الگوها حرکت می کند، می آموزد، تقلید می کند و به آنها دل می بندد و چگونه بودن خود را رقم می زند. عناصر انسانی پیرامون زندگی او مثل والدین، مربیان، شخصیت‌های هنری، فرهنگی و مذهبی می توانند الگوی فرد در مراحل مختلف زندگی باشند. این الگوها نقش تربیتی مهمی دارند، زیرا اگر ضعیف و دروغین و یا دچار انحراف باشند نقش تخریبی غیرقابل انکاری را در ساختار روانی و شکل گیری شخصیت انسان خواهند داشت. از این رو، الگوهای سالم، کامل و پویا (اُئمه و معصومین) از نظر تربیتی و اخلاقی اهمیتی به سزا در رشد صحیح روانی، رفتاری و شخصیتی انسان دارند.

از نتایج دیگر پژوهش حاضر تفاوت معنی دار التزام عملی به اعتقادات مذهبی در دانشجویان دختر و پسر بوده است که بیاخته های تحقیق (نچاراصل، 1384؛ نجفی، 1382، ابراهیمی، 1376، سانشز و کارتر، 2005) هماهنگ می باشد و گویای نمرات بالاتر دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر در مقیاس التزام عملی به اعتقادات مذهبی می باشد. کشور ما دارای سابقه ی کهن اعتقادی می باشد و انقلاب عظیم مذهبی و اعتقادی در آن التزام عملی به اعتقاد مذهبی را رایج کرد. علاوه بر آن می توان علل مختلفی را در رابطه با افزایش التزام عملی در زنان نسبت به مردان ذکر کرد. در پژوهشی که مصطفی اوزترک، استاد دانشکده الهیات دانشگاه چوکورا و ادر ترکیه با عنوان پژوهش زندگی دینی در ترکیه انجام داد، نیز به این نتیجه رسید که التزام عملی و پای بندی به اعتقادات دینی زنان بیشتر از مردان است. اوانجام نمازهای واجب و مستحب، نافله و روزه داشتن در ماه رمضان و روزه های خاص را در زنان بیشتر از مردان می داند. وی علت این تفاوت را تماس بیشتر مردان با مسایل دنیوی و در نتیجه ضعف حساسیتهای دینی مردان می داند. همچنین علت دیگر را ناشی از نوع زندگی زنان می داند به این معنی که زنان وقت بیشتری در منزل سپری می کنند و با دنیا تماس چندانی ندارند و وقت بیشتری را برای عبادت دارند. بعلاوه زنان با توجه به نقشی که به عنوان مربی در تربیت فرزند به عهده

دارند، جهت آموزش اعتقادی فرزندان باید الگوی عملی یک انسان مؤمن باشند تا بتوانند فرزندان با ایمان و شایسته تربیت کنند، علاوه بر این، روحیه لطیف و رقت قلب آنان از مواردی است که آنان را بیشتر به نزدیک شدن به مبدأ هستی از طریق ادای فرایض دینی ترغیب می کند، در صورتی که مردان نقشهای دیگری را ایفا می کنند و ارتباطشان بیشتر با دنیای مادی است و دغدغه های آنان بیشتر برای اداره امور زندگی و مشکلات آن می باشد.

بین التزام عملی به اعتقادات مذهبی، سلامت روانی و هویت یابی با عملکرد تحصیلی دانشجویان نیز رابطه مثبت معنی داری در هر دو گروه مشاهده شد که با یافته های امیدیان، 1384، حجازی، 1386، هی و موریسی، 1978، هماهنگ و همسو می باشد.

یک تبیین برای این یافته می تواند این باشد که باتوجه به نقش آرام بخشی مذهب و نیز نقش تعیین کننده خانواده در تکوین شخصیت و همینطور عملکرد و کارایی افراد، نوجوانانی و جوانان که به خانواده های معتقد دینی تعلق دارند، به دلیل جو حاکم بر فضای خانه، ارتباط صمیمانه با والدین، از آرامش نسبی لازم برای مطالعه و فعالیتهای مربوط به تحصیل برخوردار بوده و قدرت تمرکز بیشتری هم برای مطالعه در منزل و هم فراگیری در کلاس درس دارند. از طرف دیگر، اشتغال به باورها و اعمال دینی در افراد دارای هویت مذهبی، احساس تعلق کمتری نسبت به مسایل مادی در آنها ایجاد می کند، ترس و اضطراب کمتری را برای دستیابی به آنها تجربه می کنند، و بنابراین با ایجاد جوی مساعد و مطلوب سرشار از احساس آرامش و پیوستگی برای خود، در انجام فعالیتهای و وظایف آگاهی و تسلط بیشتری کسب کرده و قادر خواهند بود تا عملکرد شغلی و تحصیلی خود را به سطح بهینه و مطلوب برسانند.

با توجه به نتایج حاصله و اهمیت نقش مذهب در زندگی پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می گردد:

- جهت منطبق شدن تربیت دینی خانواده و جامعه، اطلاع رسانی در سطح وسیعی صورت گیرد و سعی شود تا جایی که ممکن است از ارائه شیوه های دوگانه و متضاد تربیتی پرهیز گردد و از سخت گیریهای بیهوده اجتناب گردد و تربیت دینی با ملاحظت و نرمش و نه خشونت و اجبار صورت گیرد. چرا که طبق رویکردهای رفتاری در روانشناسی، برای اینکه فرد را از چیزی متنفر سازید، سعی کنید او را با اجبار وادار به انجام آن کار نمایید.

به عبارتی با مجبور کردن فرد به انجام هر عملی می توان او را از انجام آن عمل بازداشت.

- برگزاری جلسات آموزش برای خانواده ها مبنی بر اینکه از دوران کودکی به کودک طوری آموزش مذهبی بدهند که کودک تصورات دقیق و صحیحی از داوند آشته باشد؛ بدین صورت که خداوند نسبت به ما مهربان است. آموزشهای متناسب دوره کودکی موجب افزایش آگاهی در فرد شده، قدرت تصمیم گیری و مقاومت در برابر ناهنجاریها را در او میسر می سازد. اریکسون معتقد است که روان نوجوان روان عقیدتی است که همواره در جستجوی وحدت بخشیدن به ایده ها و عقاید مختلف است.

بنابراین، نوجوانی که قادر به یافتن ارزش های مثبت پایدار در فرهنگ، مذهب یا ایدئولوژی خود نیست، ایده آل هایش به هم می ریزد و کسی که از بهم ریختگی هویت رنج می برد نه قادر به ارزیابی ارزش های گذشته است و نه می تواند آزادانه به انتخاب ارزش های جدید بپردازد، از این رو دچار فرو ریختگی می شود و به تدریج به سوی ضد ارزش ها تمایل می باشد.

در تربیت دینی جوانان سعی گردد جاذبه های دینی را تقویت کرده ودین، بدون اوهام، خرافه و ترس به آنها معرفی گردد که رسیدن به این مهم از طریق برگزاری دوره های آموزشی امکان پذیر است. به عبارتی، با برگزاری جلسات آموزشی متوالی خدا باوری، دین باوری و بهزیستی روانی، اجتماعی و فیزیکی از طریق دعوت از صاحب نظرانی که بتوانند با بیانی رسا و اثر بخش تحولی عمیق و عظیم در نگرش نوجوان و جوان ایجاد نمایند.

به دانشجویان شناخت کافی در جهت همسو کردن معتقدات دینی خود با عمل داده شود و این جمله را راهنمای خود قرار دهند که انسان های سعادت مند افکار و کردارشان با هم هماهنگ و هم جهت است و از تظاهر و ریا پرهیز می کنند و پست ترین انسانها کسانی اند که آن طور عمل می کنند که نیستند.

منابع

- 1- ویلیام وست (1383). روان درمانی و معنویت. ترجمه شهریار شهیدی و سلطانعلی شیرافکن. تهران. انتشارات رشد.
- 2-Desimplare, P; sulas,f; Duriez, B. & Hutse Baut, D(1999). Psycho-Epistemological styles and religious Beliefs. International Journal for the Psychology of religion. 9.125-137.
- 3-Sylvia mohr and philippe Hugulete (2004). The relationship between schizophrenia and its implications for care swiss medical weekly.

4-Koenig, G.H. McCullough, M. and Larson, D (2000). Hand book of religion and health. New York, NJ. Oxford university press. P.7-14.

5-سرگلزایی، محمدرضا؛ بهدانی فاطمه؛ قربانی، اسماعیل (1382). همبستگی بین فعالیتهای مذهبی و سلامت روانی.

نقش دین در بهداشت روان. جلد اول. تهران. پژوهشکده فرهنگ و معارف.

6-نجاراصل، صدیقه (1384). رابطه بین نگرش مذهبی با مفهوم از خویشتن و سلامت روانی دانشجویان دانشگاه آزاد

واحد بهبهان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

7-قمرانی، امیر؛ نوری شهرام؛ البرزی شهلا (1383). بررسی رابطه هویت و بهداشت روانی در دانشجویان دانشگاه

شیراز. مجموعه مقالات دومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. تهران. دانشگاه تربیت مدرس. 12 و 13

اسفندماه.

8-Sanchez. Delida; carter, Robert; (2005). Explority the relationship between racial identity and religious orientation Among African American College Student. Journal of College student development.

9-Rema Adel, Afifi soweid, Marwan khawaja, Mylene Tewtel Salem (2004). Religious identity and Smoking behavior among Adolescents: evidence from entering students at the American university of Beirut, Health communication, 47-62:

10- غباری بناب، باقر؛ لواسانی مسعود؛ روجلیلی فرخ (1386). رابطه جهت گیری مذهبی و سلامت روانی مادران

کودکان استثنایی. فصلنامه روانشناسی. سال یازدهم. شماره 2.

11-نجفی، محمود (1382). رابطه کارایی خانواده و دینداری با بحران هویت دانش آموزان دختر و پسر پایه سوم متوسطه

شهر تهران در سال تحصیلی 81-82. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه علامه

طباطبایی تهران.

12- نعمتی گوری، الهام (1384). بررسی رابطه بین هویت یابی با رشد اخلاقی و نظام ارزشها در بین دانشجویان

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

13-ناصری کریموند، سکینه (1383). رابطه بین سبک هویت با انگیزه پیشرفت و عزت نفس دانشجویان دانشگاه آزاد

اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

14- Alvarado, KA(1995). The relationship of religions variable to death depression and death anxiety. Jclin-psychology. 51(2)20.2.204).

15 Gartner. J.Larson(1992). Religious commitment and mental health. A review of the Empirical literature. Journal of Psychology and Theology. 19.6-25.

16- Bergin, A.E(1998). Religiousness and mental health reconsidered a study of on in trinsically religious sample. Journal of consulting psychology. 34(2).197-204.

17-Murphy, P.E, ciarrocchi, j.w(2000). Journal of consulting and clinical psychology. No.G.1102.1106. copyright 2000 by the American psychological Association.

18-حجازی، الهه؛ فارسی نژاد، معصومه (1386). سبکهای هویت و پیشرفت تحصیلی، نقش خودکارآمدی تحصیلی،

فصلنامه روانشناسی. سال یازدهم. شماره چهاردهم.